

जुनार बाली, जुनार बिरुवा र अदुवा बालीको लाभ लागत अध्ययन प्रतिवेदन

२०८० भाद्र

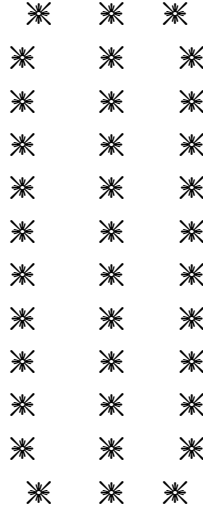
नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

परियोजना कार्यान्वयन एकाई, सिन्धुली

जुनार बाली, जुनार बिरुवा र अदुवा बालीको लाभ लागत अध्ययन प्रतिवेदन

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना
परियोजना कार्यान्वयन एकाइ, सिन्धुली
फोन: ०४७-५९०४८७

Email: pmamp.piu.sindhuli1@gmail.com **Website:** <https://piusindhuli.pmamp.gov.np>

२०८० भाद्र

विषय सूची

खण्ड १

जुनार बाली तथा बिरुवाको लाभ-लागत अध्ययन प्रतिवेदन

सारांश.....	१
१. परिचय	२
२. अध्ययनमा प्रयोग भएका शब्दावलीहरुको व्याख्या.....	४
३. अध्ययनको उद्देश्य	८
४. अध्ययनको औचित्य.....	८
५. अध्ययन विधि	८
६. अध्ययनको सीमा	९
७. जुनार बालीको लाभ-लागत अध्ययन.....	९
८. जुनारको बिरुवाको लाभ-लागत अध्ययन	१४
९. निष्कर्ष.....	१७
अनुसूची १ : जुनार खेतीको लाभ लागत अध्ययन प्रश्नावली.....	१८
अनुसूची २ : स्क्रिन हाउसको लाभ लागत अध्ययन प्रश्नावली.....	२०

खण्ड २
अदुवा बालीको लाभ-लागत
अध्ययन प्रतिवेदन

१. परिचय	२३
२. उद्देश्य	२३
३. औचित्य.....	२३
४. अवधारणा	२३
५. अध्ययनको सीमा	२५
६. अध्ययन विधि	२५
७. निष्कर्ष.....	२५
अनुसूची १ : आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम न्युनतम समर्थन मूल्य निर्धारणका लागि तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणको संकलित तथ्याङ्क विवरण, तथ्याङ्क प्रविष्टि.....	२६
अनुसूची २ : आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम न्युनतम समर्थन मूल्य निर्धारणका लागि तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणको संकलित तथ्याङ्क विवरण, तथ्याङ्क विश्लेषण (अदुवा बाली)	२८
अनुसूची ३ : अदुवा उत्पादनको लाभ लागत विश्लेषणका लागि प्रश्नावली	३१

खण्ड १

जुनार बाली तथा बिरुवाको लाभ-लागत
अध्ययन प्रतिवेदन

जुनार बाली तथा बिरुवाको लाभ-लागत अध्ययन प्रतिवेदन

सारांश

यो अध्ययन प्रतिवेदनलाई दुई भागमा प्रस्तुत गरिएको छ। पहिलो भागमा जुनार बालीको उत्पादन लाभ लागत विश्लेषण समावेश गरिएको छ भने दोश्रो भागमा पोली हाउस संरचना भित्र तयार गरिएका जुनारका बिरुवाहरूको उत्पादन लागत विश्लेषण समावेश गरिएको छ।

जुनार बालीको लाभ लागत विश्लेषण गरि हेर्दा पहिलो तिन वर्ष लगानी मात्र हुने र चौथो वर्ष देखि आमदानी शुरु हुने भएकोले क्रमशः मुनाफा हुँदै जाने गरेको पाइयो। जुनार बगैँचा स्थापना गर्नको लागि तेश्रो वर्षसम्म आइपुग्दा प्रति हेक्टर कुल लागत रु. ५,७१,२३४ खर्च हुने देखियो। चौथो, पाँचौं र छैठौं वर्ष सम्ममा रु. १०,४१,०५१ नाफा प्राप्त भए पश्चात मात्र पार बिन्दु नाघेर मुनाफा सुरु हुने देखियो। ९ देखि १५ वर्ष उमेरका जुनारका बोटहरू उत्पादनका हिसाबले सबैभन्दा उच्च अवस्था रहने हुँदा यो अवधिमा प्रति हेक्टर मुनाफा औसत रु. ८,००,००० को हाराहारीमा रहने देखियो। चौथो वर्षमा फलको प्रति के.जी. उत्पादन लागत रु. २८.६ (सबैभन्दा उच्च) र आठौं वर्षको प्रति के.जी. उत्पादन रु. १२.३ (सबैभन्दा न्यून) लागत रहेको देखिन्छ।

त्यसैगरी बिरुवाको हकमा पोली हाउस, स्क्रिन हाउस लगायतका संरक्षित संरचनाहरू निर्माण गर्दा सुरुवाती लगानी रु. १,००,००० सम्म खर्च हुने अवस्था छ। यस्ता संरचनाहरूमा करिब ६,००० बेर्ना प्रति वर्ष तयार गर्न सकिन्छ। सो परिमाणमा ०.५% मृत्यु दर राखी हिसाब गर्दा ५,७०० बिक्रियोग्य, स्वस्थ कलमी बिरुवा उत्पादन हुनेछ। सुरुवाती वर्षको कुल लागत (संरचना निर्माणको खर्च बाहेक) रु. ६,६३,८०० हुने देखियो। पहिलो वर्षको प्रति बिरुवाको लागत सबैभन्दा उच्च रु. ११६.४५ हुने देखिन्छ भने दोश्रो वर्ष देखि लागत कमी हुन गई रु. ४५.६६ प्रति बिरुवा हुन आउँदछ। तथापि पहिलो वर्ष संरचना निर्माणमा थप रु. १०,००,००० खर्च भएको हुँदा सो लागत उठाई पार बिन्दुमा पुग्न रु. ११६.४५ प्रति बिरुवाका दरले जम्मा १९,८२६ वटा बिरुवा बिक्रि गर्नुपर्ने हुन आउँदछ।

१. परिचय

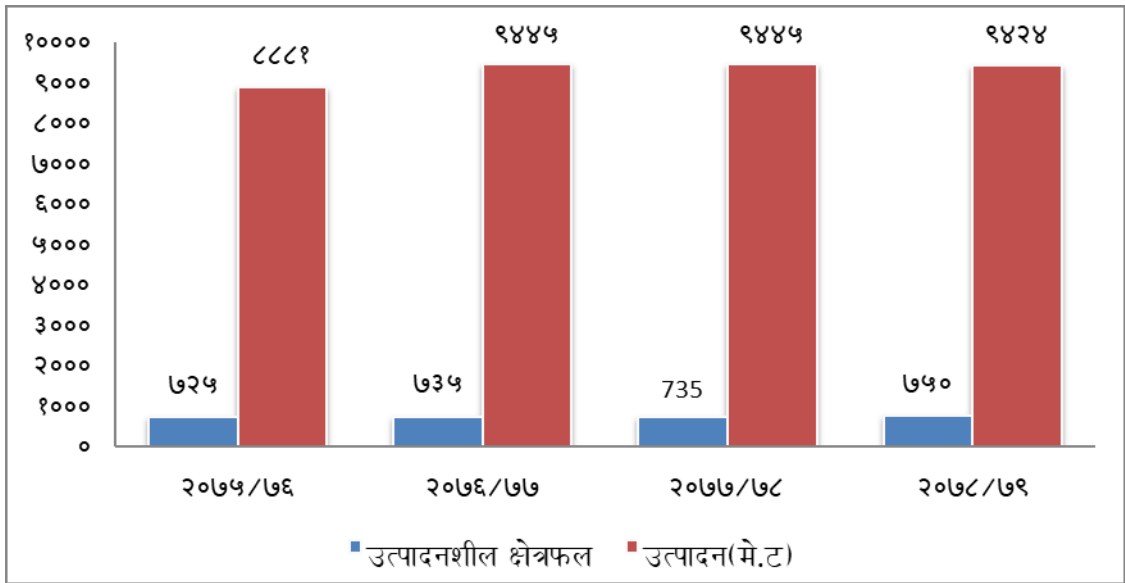
कृषि नेपालको अर्थतन्त्रको एक महत्वपूर्ण आधार हो। देशको कुल गार्हस्थ उत्पादन (GDP) मा कृषि क्षेत्रको योगदान करिब २७ प्रतिशत रहेको छ। करिब दुई तिहाई जनसंख्या रोजगारी र जीविकाको लागि यस क्षेत्रमा निर्भर रहेका छन्। त्यसैले कृषि क्षेत्रको विकास राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकासका लागि महत्वपूर्ण छ। कृषि क्षेत्रमा पनि बागवानी उपक्षेत्र अग्रपंक्तिमा रहेको छ र बागवानी क्षेत्रमा फलफूलको स्थान महत्वपूर्ण देखिन्छ। खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, आर्थिक—सामाजिक सम्वृद्धि र वातावरणीय सुधारमा समेत फलफूल खेतीको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ। फलफूलको आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गरी देशमा रोजगारी वृद्धि तथा आर्थिक सम्वृद्धि ल्याउनका लागि व्यावसायिक फलफूल खेतीले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्दछ। परम्परागत खाद्यान्न बाली जस्तै मकै, गहुँ, धान भन्दा फलफूल खेती धेरै नाफामूलक र वातावरणीय दृष्टिकोणबाट समेत उपयुक्त देखिन्छ।

क) सिन्धुली जिल्ला परिचय

विश्व मानचित्रमा सिन्धुली जिल्ला २६ डिग्री ५५” देखि २७ डिग्री २२” उत्तरी अक्षांस र ८५ डिग्री १५” देखि ८६ डिग्री २५” पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ। यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफल २४९१ वर्ग कि.मि. छ जसमध्ये ६२.७१३ हेक्टर (२५.३१%) जमीन खेतीयोग्य छ। यस जिल्लाको औसत लम्बाई १०६ कि.मि. र चौडाई २३.३ कि.मि. छ। समुद्री सतहबाट न्यूनतम १६८ मिटर देखि अधिकतम २७९७ मिटर सम्मको उचाइको विविधता यस जिल्लामा पाइन्छ। यस जिल्लाको क्षेत्रफल नेपालको कुल क्षेत्रफल १.६९ प्रतिशत हो।

ख) सिन्धुली जिल्लामा जुनार खेतीको अवस्था

सिन्धुली जिल्ला जुनारको जिल्लाबाट परिचित छ। यो फल जिल्लाको मौलिक परिचय र पहिचान बोकेको फल समेत हो। जिल्लामा कुल १,०४५ हे. क्षेत्रफलमा जुनार बगैँचा रहेको छ, जस मध्ये करिब ७५० हे. फल दिने बगैँचा रहेको छ। करिब ६,००० मे.ट. बिक्रीयोग्य फल उत्पादन हुने गर्दछ भने जुनार बिक्रीबाट कृषकहरूलाई करिब ३५ करोड जति आय आर्जन हुने गर्दछ। बिचौलिया/ठेकेदार र खुद्रा व्यापारीहरूले करिब थप १५ करोड कमाउने गरेका छन्। चित्र १ मा देखिइएको तथ्याङ्क अनुसार उत्पादनशील क्षेत्रफल बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ। आ.व. २०७८/७९ मा उत्पादनशील क्षेत्र ७५० हे. र उत्पादन ९४२४ मे.ट. रहको छ।

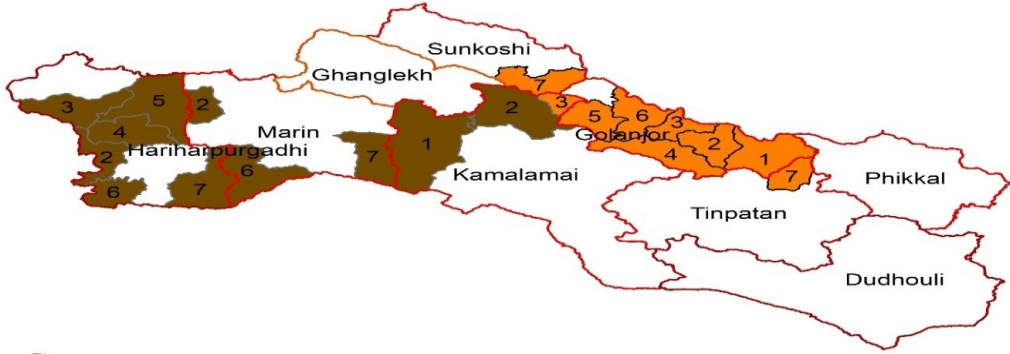
चित्र १. सिन्धुली जिल्लामा जुनार उत्पादन तथ्याङ्क

ग) प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

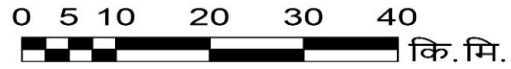
स्वदेशी सोच, स्वदेशी लगानी र जनशक्तिबाट आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि कार्यान्वयनमा आएको १० वर्षे प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गतको एक महत्वपूर्ण परियोजना हो। कृषिमा आधारित अर्थतन्त्रबाट कृषिजन्य उद्योगमा रूपान्तरित आधुनिक, व्यावसायिक, दिगो एवं आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने परियोजनाको सोच रहेको छ। परियोजनाका संभागहरू पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन रहेका छन्। सिन्धुली जिल्लामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना कार्यान्वयन गर्ने इकाई कार्यालयको रूपमा जुनार जोन कार्यालय बि.सं. २०७३ मा स्थापना भइ आ.व. २०७४/७५ बाट जुनार सुपरजोनको रूपमा स्तरोन्ती भै सञ्चालनमा रहेको छ।

जुनार सुपरजोनका कार्यक्षेत्रहरू:

स्थानीय तह	वार्ड नं.	स्थान विशेष
गोलन्जोर गा.पा.	१, २, ३, ४, ५, ६	डुडभन्ज्याङ्ग, बितिजोर, भुवनेश्वरी, रतनचुरा, बाशेश्वर
कमलामाई न.पा.	३	जलकन्या, बाटो निगालो
सुनकोशी गा.पा.	७	मझुवा
तिन्पाटन गा.पा.	७	तोश्रामखोला

सङ्केत

२. अध्ययनमा प्रयोग भएका शब्दावलीहरुको व्याख्या

यस अध्ययनको क्रममा विभिन्न शब्दावलीहरु प्रयोग गरिएका छन् । ती शब्दावलीहरुको व्याख्या निम्नानुसार गरिएको छ ।

२.१ कुल लागत

यो स्थिर लागत र परिवर्तनशील लागतको योगफल हो ।

२.२ प्रति किलो उत्पादन लागत

प्रति किलो उत्पादन लागत निम्न सूत्र प्रयोग गरेर "कुल लागत" गुणन "कुल बिरुवा संख्या" को आधारमा गणना गरिन्छ ।

प्रति के.जी. उत्पादनलागत = कुल लागत प्रति हेक्टर / कुल उत्पादन प्रति हेक्टर

२.३ कुल चालु लागत

कुल चालु लागतहरू बजार मूल्य स्तरमा र नगद वा दुवैमा लाग्ने लागतहरू हुन् । मानव श्रम, गोरुको श्रम, बीउ, मल, सिँचाई लागत जस्ता वस्तुहरूमा प्रकार, मल, बिरुवा संरक्षण सामग्री, जग्गा भाडामा, पूँजीको ब्याज, व्यवस्थापन लागत र अन्य विविध लागत पर्दछन् ।

२.४ मानव श्रम

फलफूल बाली उत्पादन मानव श्रम लागतमा संलग्न एक महत्त्वपूर्ण तत्व हो । यो वयस्क मानव-दिन (आठ काम गर्ने घण्टा) मा मापन गरिन्छ । मानव श्रम अन्तर्गत बगैँचा रेखाङ्कन, जमिन तयारी, खाडल खन्ने र पुर्ने, बिरुवा रोपण, छापो दिने, बाली संरक्षणका विषादी प्रयोग गर्ने, काँटछाँट र तालीम, गोडमेल तथा सरसफाई, सिँचाई गर्ने, फल टिप्ने लगायतका कार्यहरू समेटिएको छ ।

२.५ मल

मललाई भौतिक र मूल्य शर्तहरूमा मापन गरिन्छ । प्रांगारिक मल, युरिया, डाइ-अमोनियम फस्फेट (डीएपी) र म्युरिएट अफ पोटास (पोटास) सामान्यतया बजारमा पाइन्छ र प्रयोग गरिन्छ । मलको लागत वास्तविक किसानहरू द्वारा तिरेको मूल्यको आधारमा गणना गरिएको छ ।

२.६ बिरुवाहरू

फलफूलको हकमा, बीउ वा विभिन्न प्रजनन विधिबाट बिरुवा/बिरुवा सरकारी वा निजी नर्सरीहरूबाट खरिद गरिन्छ । सामान्यतया, दल बीउबाट विकसित बिजु बिरुवामा फल फलन ५ वर्ष लाग्ने तर विभिन्न प्रजनन विधिहरू जस्तै लेयरिड, कलमी आदिबाट विकसित फलफूल बिरुवाहरूले उत्पादन दिन मात्र ३-४ वर्ष लाग्छ ।

२.७ अन्य सामग्रीहरू

कीटनाशक र विषादीहरू जस्ता सामग्रीहरू वास्तविक मूल्यमा लिइएका छन् ।

२.८ व्यवस्थापन लागत

फलफूल बालीको आयु सामान्यतया २५-३० वर्ष हुन्छ । यो अध्ययन, रु. १५००-२००० प्रति महिना व्यवस्थापन लागत रूपमा प्रयोग गरिन्छ ।

२.९ स्थिर लागत

स्थिर लागतहरू ती हुन् जुन उद्यमको आकारमा फरक हुँदैन र उत्पादन बढाउन वा घटाउन निर्णयहरूमा कुनै असर पुऱ्याउँदैन।

२.१० कृषि औजार, उपकरण खरिद खर्च

फलफूल खेतीका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न कृषि औजार तथा उपकरणहरू जस्तै कुटो, कोदालो, हर्सिया, सिकेचर, आरी, फल टिप्ने कैंची, फल टिप्ने भऱ्याङ्ग, प्लाष्टिक क्रेट, सिँचाई पाइप, स्प्रेयर, पम्पसेट लगायतको खरिद मूल्य कृषकहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क र प्रचलित बजार मूल्यलाई आधार मानी हिसाब गरिएको छ।

२.११ जग्गा भाडा मूल्य

तथ्याङ्क संकलनका क्रममा जग्गा भाडामा लिएर खेती गर्ने कृषकहरूको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाइएको थियो तर पनि सो ठाउँमा प्रचलित दररेटलाई आधार मानी कृषक स्वयमको जग्गाको पनि जग्गा भाडा खर्च समावेश गरिएको छ।

२.१२ मूल्य हास

मूल्य हास खरिद मूल्य र आर्थिक जीवनको आधारमा गणना गरिन्छ। एक सम्पत्तिको आर्थिक जीवन कम्पनीद्वारा प्रदान गरिएको हुन्छ।

मूल्यहास लागत = (खरिद मूल्य - स्क्रयाप मूल्य) / कृषि सम्पत्तिको आर्थिक जीवन
ती साना कृषि औजार र उपकरणहरूका लागि, जुन लगभग एक वर्षको स्क्रयापमा रहन्छ, तिनीहरू नगण्य भएकाले मूल्यलाई ध्यानमा राखिएको छैन।

२.१३ मर्मत र मर्मतसम्भार

ग्रामीण क्षेत्रका किसानहरूले आफ्नो मुख्य उत्पादनको निश्चित रकम स्थानीय लोहारलाई तिर्छन्, जसले उपकरणको मर्मत सेवाको नियमित सेवाहरू प्रदान गर्दछ।

२.१४ सिँचाई

पम्प सेट/पाइपको शुल्क वा लागतलाई वास्तविक रूपमा लिइएको छ। सिँचाई खेतमा श्रमको संलग्नता मानव श्रममा गरिएको छ।

२.१५ कुल आय

कुल आय = कुल उत्पादन × फार्म गेट मूल्य

फलको हकमा, बालीले ३-५ वर्ष पछि फल दिन थाल्छ । त्यसैले, सकल आय ५ वर्ष पछि मात्र सकारात्मक हुनेछ ।

२.१६ कुल नाफा

कुनै वर्षको कुल नाफा भन्नाले उक्त वर्षको कुल आम्दानीबाट कुल/जम्मा खर्च घटाउँदा बाँकी हुन आउने रकम भन्ने बुझिन्छ । जुनार बालीमा कलमी बिरुवाको हकमा साधारणतया ३ वर्ष र बिजु बिरुवाको हकमा ५-७ वर्षपछि मात्र व्यवसायिक रूपमा उत्पादन दिन सुरु हुने हुँदा उक्त अवधिपछि मात्र नाफा प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

२.१७ लाभ लागत अनुपात

यस अध्ययनमा समय अनुसार पैसाको मूल्य पनि परिवर्तन (Time Value of Money) हुन्छ भन्ने मान्यतालाई अनुसरण गर्दै discounting method बाट लाभ लागत अनुपात हिसाब गरिएको छ । Discounting method मा भविष्यमा प्राप्त हुने आम्दानी वा भविष्यमा गरिने लगानीलाई हालको मूल्य (present value) मा रूपान्तरण गरेर विश्लेषण गरिन्छ । तसर्थ निम्नलिखित सुत्रमार्फत discounted benefit cost ratio हिसाब गरिएको छ ।

$$\text{Benefit cost ratio} = \frac{\text{Discounted Benefit}}{\text{Discounted cost}}$$

जहाँ, discounted benefit भन्नाले फलफूल खेतीबाट भविष्यमा प्राप्त हुने आम्दानीको हालको मूल्यलाई बुझिन्छ र Discounted cost भन्नाले फलफूल खेतीमा भविष्यमा गरिने लगानीको हालको मूल्यलाई बुझिन्छ । यदि अनुपात १ भन्दा माथि छ भने, फार्मले नाफा कमाउँछ । यदि अनुपात १ भन्दा कम छ भने फर्म घाटामा छ भन्ने बुझिन्छ ।

Discounted cost र Discounted Benefit को हिसाबका लागि १०% discount rate लाई आधार मानी सो को आधारमा discount factor निकालिएको छ ।

$$\text{discount factor} = \frac{1}{(1+r)^t}$$

जहाँ,

r= Discount rate

t= time period

यस अध्ययनमा discount rate भन्नाले बैंकको प्रचलित ब्याज दरलाई लिईएको छ भने t ले जुन वर्षको खर्च वा आम्दानीको अहिलेको मूल्य (present value) निकालिदैछ सोहि वर्षलाई जनाउँदछ। प्रत्येक वर्षको कुल खर्च र कुल आम्दानीलाई discount factor ले छुट्टाछुट्टै गुणन गरि discounted cost र discounted benefit हिसाब गरिएको छ ।

Discounted cost= Discount factor * total cost of production in respective year

Discounted benefit= Discount factor * total benefit of the respective year

३. अध्ययनको उद्देश्य

यस अध्ययनको उद्देश्य जुनारको खेती गर्दा हुने उत्पादन लागत र यसबाट हुने मुनाफाका बारेमा विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नु हो।

विशिष्ट उद्देश्यहरू

- जुनार बालीको लागत अनुपात अनुमान गर्ने, उत्पादन लागत र मुनाफाको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने।
- सिन्धुली जिल्लामा रहेका स्क्रिन हाउस नर्सरी भित्रका जुनारका बेर्नाको उत्पादन लागत तथा लाभको विश्लेषण गर्ने।

४. अध्ययनको औचित्य

तुलनात्मक रूपमा लागत र खर्चको अनुपात हिसाब गरि अन्य बालीको तुलनामा जुनारको लागत तथा नाफा विश्लेषण गर्ने यो अध्ययनको मुख्य औचित्य हो। यस अध्ययनले जुनार बालीको न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारणको आधार तयार हुनेछ। यसका साथै क्षतिपूर्ति राहत जस्ता विषयहरूको लागि समेत यो प्रतिवेदन भरपर्दो आधार हुनेछ ।

५. अध्ययन विधि

यस प्रतिवेदनमा उत्पादन लागतलाई दुई भागमा छुट्याएर अध्ययन गरिएको छ। पहिलो भागमा जुनारको फलको प्रति हेक्टर लाभ लागत विश्लेषण गरिएको छ भने दोश्रो भागमा प्रति विरुवाको उत्पादन लाभ लागत अध्ययन गरिएको छ। अध्ययनको सूचना संकलनको लागि चेकलिस्ट सहितको प्रश्नावली तयार गरि नर्सरीधनी र बगैँचाधनीहरू संग प्रत्यक्ष सोधपुछ गरिएको थियो। ५

जना नर्सरी धनी र १५ जना बगैँचा धनीलाई अन्तरवार्ता लिइ सूचना संकलन कार्य गरिएको थियो। संकलित सूचनालाई Excel Sheet मा डाटा प्रविष्टि गरि विश्लेषण गरिएको थियो।

६. अध्ययनको सीमा

यो अध्ययनमा किसानहरूले अपनाउँदै आएका विधि, स्रोत साधन, उत्पादन गर्ने क्षेत्रमा प्रचलित दरभाउलाई आधार मानिएको छ। यी तथ्यहरू अनुसन्धानले गरेको सिफारिस भन्दा न्यून वा बढी भएको पनि हुन सक्दछ। त्यसैगरी कृषकहरूले चलन गरेका दररेटहरू प्रचलित जिल्ला दर भन्दा कम वा बढी पनि हुन सक्दछ।

- उत्पादक किसानहरूको अनुभवको आधारलाई मुख्य आधार मानिएको छ।
- उत्पादनलाई धेरै तत्वहरूले असर गर्दछ। यस अध्ययनमा लिइएको उत्पादन सामान्यतया सबै वातावरण अनुकूल भएको अवस्थाको उत्पादन हो भनि मानिएको छ।

७. जुनार बालीको लाभ-लागत अध्ययन

परिणाम र छलफल

तालिका १: जुनार खेतीको विस्तृत खेती खर्च विश्लेषण (रु. प्रति हेक्टर)

क्र.सं.	विवरण	इकाई	परिमाण	दर	मूल्य (पहिलो वर्ष)	परिमाण	दर	मूल्य (दोस्रो वर्ष)
१	चालु खर्च							
१.१	मानव श्रम							
क	बगैँचा लेआउट	जना	६	९००	५४००			
ख	जमिन तयारी वा जोत्न	जना	५	१०००	५०००			
ग	खाडल खन्न	जना	३०	९००	२७०००			
घ	बिरुवा रोप्न	जना	१०	९००	९०००			
ङ	गोडमेल गर्न	जना	५	९००	४५००			
च	छापो/सिंचाई गर्न	जना	५	९००	४५००			४५००
छ	बोर्झो पेस्ट, मिश्रणछर्न	जना				५	९००	४५००
ज	काँट-छाँट र तालिम	जना				५	९००	४५००
	जम्मा				५५४००			१३५००

क्र.सं.	विवरण	इकाई	परिमाण	दर	मूल्य (पहिलो वर्ष)	परिमाण	दर	मूल्य (दोस्रो वर्ष)
१.२	बेर्ना/मलखाद							
क	बेर्ना/मलखाद	संख्या	३६०	१२५	४५०००			
ख	गोबर मल	डोको	३६०	१००	३६०००	७२०	१००	७२०००
ग	Urea	के.जी.				६५	१७	११०५
घ	DAP	के.जी.				४०	४७	१८८०
ड	Potash	के.जी.				१३	३५	४५५
च	बोर्डोपिस्ट, मिश्रण, सुक्ष्म तत्व	लगभग			५०००			४०००
छ	बालि संरक्षण बिषादी	लगभग			२०००			३०००
ज	व्यवस्थापन लागत	लगभग	१२	१५००	१८०००			१८०००
	जम्मा				१०६०००			१००४४०
२	स्थिर खर्च							
२.१	कृषि औजार / उपकरण							
क	पम्प सेट, पाइप	लगभग			३००००			
ख	सिक्रेचर	संख्या	४	७५०	३०००			
ग	आरो	संख्या	२	१०००	२०००			
घ	ब्रस	संख्या	२	८०	१६०			
ड	डोको	संख्या	५	४००	२०००			
च	स्प्रे ट्यांकी	संख्या	१	२३००	२३००			
छ	प्लास्टिक क्रेट	संख्या	२	७००	१४००			
ज	तौल गर्ने मेसिन	संख्या	१	७०००	७०००			
	जम्मा(रु)				४७८६०			
२.२	जग्गा भाडा मूल्य	रुपैया			४००००			४००००
२.३	हास कट्टी	रुपैया			५००			५००
२.४	मर्मत सम्भार	रुपैया			१०००			१०००
					४१५००			४१५००
	जम्मा स्थिर खर्च (२ कोजम्मा)				८९३६०			४१५००
	जम्मा चालु खर्च (१ कोजम्मा)				१६१४००			११३९४०
	कुल जम्मा(१+२)				२५०७६०			१५५४४०

तालिका २. चालु खर्चको विवरण

विवरण	विभिन्न वर्षमा खर्च रकम रु.												
	दश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	छैटौ वर्ष	सातौ वर्ष	आठौ वर्ष	नवौ वर्ष	दशौ वर्ष	११-१५ वर्ष	१६-२५ वर्ष		
मानव श्रम	१३५००	१४८५०	१६३३५	१७९६८.५	१९७६५.३५	२१७४१.८९	२३९१६.०७	२६३०७.६८	२८९३८.४५	३१८३२.२९	३१८३२.२९		
गोबर मला	७२०००	७९२००	८७१२०	९५८३२	१०५४१५.२	११५९५६.७	१२७५५२.४	१४०३०७.६	१५४३३८.४	१६९७७२.२	१६९७७२.२		
Urea	११०५	१२१५.५	१३३७.०५	१४७०.७५५	१६१७.८३१	१७७९.६१४	१९५७.५७५	२१५३.३३२	२३६८.६७	२६०५.५३	२६०५.५३		
DAP	१८८०	२०६८	२२७४.८	२५०२.२८	२७५२.५०८	३०२७.७५९	३३३०.५३५	३६६३.५८८	४०२९.९५	४४३२.९४	४४३२.९४		
Potash	४५५	५००.५	५५०.५५	६०५.६०५	६६६.१६५५	७३२.७८२१	८०६.०६०३	८८६.६६६३	९७५.३३	१०७२.८७	१०७२.८७		
बालि संरक्षण विषादी	४०००	४४००	४८४०	५३२४	५८५६.४	६४४२.०४	७०८६.२४४	७७९४.८६८	८५७४.३६	९४३१.७९	९४३१.७९		
बोर्डो पेस्ट र मिश्रण	३०००	३३००	३६३०	३९९३	४३९२.३	४८३१.५३	५३१४.६८३	५८४६.१५१	६४३०.७७	७०७३.८४	७०७३.८४		
व्यवस्थापन लागत	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८०००	१८००१	१८००१.००		
जम्मा चालु लागत	११३९४०	१२३५३४	१३४०८७	१४५६९६	१५८४६६	१७२५१२	१८७९६४	२०४९६०	२२३६५६	२४४२२३	२४४२२३		

तालिका ३. लाभ लागत अनुपात विश्लेषण

क्र.स.	वर्ष	पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैटौ	सातौ	आठौ	नवौ	दशौ	११-१५ वर्ष	१६-२५ वर्ष
१	उत्पादन प्रति बोट(के.जी.)	०	०	०	१७	२६	३८	४४	५२	५४	५४	५५	५४
२	उत्पादन प्रति हेक्टर	०	०	०	६१२०	९३६०	१३६८०	१५८४०	१८७२०	१९४४०	१९४४०	१९८००	१५८४०
३	जम्मा आम्वानि(रु)	०	०	०	३३६६००	५१४८००	७५२४००	८७१२००	१०२९६००	१०६९२००	१०६९२००	१०८९०००	८७१२००
४	चालु लागत(रु)	१६१४००	११३९४०	१२३५३४	१३४०८७	१४५६९६	१५८४६६	१७२५१२	१८७९६४	२०४९६०	२२३६५६	२४४२२३	२४४२२३
५	स्थिर लागत(रु)				४१५००	४१५००	४१५००	४१५००	४१५००	४१५००	४१५००	४१५००	४१५००

क्र.स.	वर्ष	पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ	आठौ	नवौ	दशौ	११-१५ वर्ष	१६-२५ वर्ष
६	कुल खर्च जम्मा (रु)	२५०७६०	१५५४४०	१६५०३४	१७५५८७	१८७१९६	१९९९६६	२१४०१२	२२९४६४	२४६४६०	२६५१५६	२८५७२३	२८५७२३
७	discount factor	०.९०९	०.८२६	०.७५१	०.६८३	०.६२०	०.५६४	०.५१३	०.४६६	०.४२४	०.३८५	०.३५०	०.२१८
८	DB	०	०	०	२२९८९८	३१९१७६	४२४३५४	४४६९२६	४७९७९४	४५३३४१	४११६४२	३८११५०	१८९५७३
९	DC	२२७९४१	१२८३९३	१२३९४१	११९९२६	११६०६२	११२७८१	१०९७८८	१०६९३०	१०४४९९	१०२०८५	१००००३	६२१७३
१०	लाभ लागत अनुपात (BC ratio)	०.००	०.००	०.००	१.९२	२.७५	३.७६	४.०७	४.४९	४.३४	४.०३	३.८१	३.०५
११	प्रति हेक्टर नाफा(रु)	-२५०७६०	-१५५४४०	-१६५०३४	१६१०१३	३२७६०४	५५२४३४	६५७१८८	८००१३६	८२२७४०	८०४०४४	८०३२७७	५८५४७७
१२	प्रति के.जी. उत्पादन लागत(रु)				२८.७	२०.०	१४.६	१३.५	१२.३	१२.७	१३.६	१४.४	१८.०

नोट: प्रति के.जी. बिक्रि मूल्य रु. ५५ राखिएको छ।

जुनार बालीको लाभ लागत विश्लेषण गरि हेर्दा पहिलो तिन वर्ष लगानी मात्र हुने र चौथो वर्ष देखि आम्दानी सुरु हुने भएकोले क्रमशः मुनाफा हुँदै जाने गरेको पाइयो। जुनार बगैँचा स्थापना गर्नको लागी पहिलो वर्ष रु. २५०७६०, दोस्रो वर्ष रु. १५५४४० र तेस्रो वर्ष रु. १६५०३४ लागत लाग्ने देखियो। बिरुवाले फल दिनु भन्दा अगाडीका तिन वर्षमा कुल लागत रु. ५,७१,२३४ खर्च हुने देखियो। चौथो वर्षमा प्रति हेक्टर नाफा रु. १,६१,०१३ र पाँचौ वर्षमा रु. ३,२७,६०४ हुने देखियो। छैठौ वर्षमा रु. ५,५२,४३४ नाफा प्राप्त भए पश्चात मात्र पार बिन्दु नाघेर मुनाफा सुरु हुने देखियो। ९ देखि १५ वर्ष उमेरका जुनारका बोटहरू उत्पादनका हिसाबले सबैभन्दा उच्च अवस्था रहने हुँदा यो अबधिमा प्रति हेक्टर औसत मुनाफा रु. ८०००० को हाराहारीमा रहने देखियो।

त्यसैगारि अघिल्लो तिन वर्षमा केहि आम्दानी नहुने हुँदा कुल लागत बरबरको नोक्सान भएको देखिन्छ। स्थिर लागत भने दोश्रो वर्ष देखि क्रमशः १६-२५ वर्ष सम्म उस्तै रहने गर्दछ। तेस्रो वर्ष देखि चालु लागतलाई दोश्रो वर्षको लागतमा २०% ले बृद्धि गरि राखिएको छ। बोटको उमेर बढे संगै चालु लागत पनि समानुपातिक रूपमा बढ्दै जाने गर्दछ। अतः चालु लागत प्रतेक वर्ष बढ्दो क्रम मा रहने गर्दछ। (तालिका २)

तालिका ३ अनुसार चौथो वर्षको प्रति के.जी. उत्पादन लागत रु. २८.६ रहेको छ। यो अन्य वर्षहरूको तुलनामा धेरै देखिन्छ किनभने चौथो वर्षमा तुलनात्मक रूपमा निकै कम उत्पादन हुने गर्दछ। पाँचौ वर्ष देखि क्रमस आठौँ वर्ष सम्म उत्पादन बढ्ने गर्दछ र संगसंगै आम्दानी पनि बढ्ने भएको हुँदा प्रति के.जी. उत्पादन लागत पनि घट्दै गएको देखिन्छ। उत्पादन प्रति हेक्टर आठौँ, नवौँ र दशौँ वर्षको धेरै भिन्न नभएको हुँदा प्रति के.जी. उत्पादन लागतमा पनि खासै भिन्नता देखिंदैन। आठौँ वर्षको जुनारको प्रति के.जी. उत्पादन रु. १२.३ रहेको देखिन्छ।

१६-२५ वर्षमा प्रति बोट जुनार उत्पादन घट्ने भएको हुँदा उत्पादन प्रति हेक्टर पनि घट्दै जाने गर्दछ। उत्पादन २०% ले घटाइएको छ भने लागत १५ वर्षको झै राखिएको छ। १६-२५ वर्षमा प्रति के.जी. उत्पादन लागत बढेको देखिन्छ तालिका ३ अनुसार १६-२५ वर्ष मा प्रति के.जी. उत्पादन लागत रु. १८.० देखियो।

त्यसैगरी लाभ लागतको अनुपात, अघिल्लो तिन वर्ष शुन्य आएको देखिन्छ, अघिल्लो तिन वर्ष सम्म कुनै उत्पादन नहुने कारणले गर्दा लाभ हुँदैन। चौथो वर्ष देखि बोटले उत्पादन दिन सुरु गर्दछ र चौथो वर्षको लाभ लागत अनुपात १.९२ आएको देखिन्छ। १.९२ लाभ लागत अनुपातले, यदि १ एकाई लागत लगानी गरियो भने १.९२ गुणा आम्दानी हुनेछ भन्ने जनाउँछ।

यदि लाभ लागत अनुपात १ भन्दा धेरै आएको छ भने त्यस्ता व्यवसायलाई नाफामुलक मानिन्छ। लाभ लागत अनुपात चौथो वर्ष देखि नवौँ वर्ष सम्म सकारात्मक रूपमा बढी राखेको देखिन्छ। बोटको उमेर संगै उत्पादनमा पनि हास आउने भएको कारणले गर्दा दशौँ वर्ष देखि माथि लाभ लागत अनुपात घटेको देखिन्छ।

८. जुनारको बिरुवाको लाभ-लागत अध्ययन

परिणाम र छलफल

तालिका ४. स्क्रिन हाउस भित्र जुनारको बिरुवाको उत्पादन लागत विश्लेषण

क्र.सं.	विवरण	एकाई	परिमाण	दर	जम्मा खर्च (पहिलो लट)
१	स्क्रिन हाउस	संख्या	१	१००००००	१००००००
२	औजार उपकरणहरू				
२.१	कुटो,कोदालो	संख्या	७	७००	४९००
२.२.	पम्सेट, पाइप, टंकी	लगभग	१	८००००	८००००
२.३.	सिचाई पोखरी	संख्या	१	३०००००	३०००००
२.४.	सिक्रेचर	संख्या	२	७५०	१५००
२.५	बडीङ्ग नाइफ	संख्या	३	५००	१५००
२.६	स्प्रे ट्यांकी	संख्या	१	६०००	६०००
२.७	प्लास्टिक बाल्टिन	संख्या	३	५००	१५००
२.८	ठेलागाडा	संख्या	२	३०००	६०००
२.९	गमबुट	संख्या	३	७००	२१००
२.१०	जम्मा पुँजीगत लागत				४०३५००
३	श्रमिक खर्च				
३.१	जमिन तयारी/मल मिलाउने	संख्या	१०	८००	८०००
३.२	माटो उपचार.बिउ छर्ने	संख्या	५	८००	४०००
३.३	गोडमेल, झारपात उखेल्ने	संख्या	८०	८००	६४०००
३.४	बोर्डो पेस्ट/मिश्रण बनाउने र प्रयोग गर्ने	संख्या	२	८००	१६००
३.५	रुटस्टक दोस्रो नर्सरीमासान	संख्या	१५	८००	१२०००
३.६	कलमी गर्ने ज्याला	संख्या	६०००	५	३००००
३.७	सिंचाई गर्ने	संख्या	५	८००	४०००

क्र.सं.	विवरण	एकाई	परिमाण	दर	जम्मा खर्च (पहिलो लट)
४	माउबोट व्यवस्थापन (१० बोट)				
४.१	बोर्डो मिश्रण/पेस्ट	लगभग		२५००	२५००
४.२	बालि संरक्षण बिषादी	लगभग		२५००	२५००
४.३	मल	डोको	२०	१५०	३०००
४.४	सुकुम तत्व	लगभग		७००	७००
५	रुटस्टक व्यवस्थापन				
५.१	बिउ	के.जी.	८	१५००	१२०००
५.२	मल	डोको	८०	१५०	१२०००
५.३	गुमोज प्लास्टिक	लगभग		६०००	६०००
५.४	बाँस	लगभग		१५००	१५००
६	ग्राफटिंग प्लास्टिक	लगभग		१५००	१५००
७	कमली बेर्ना सारेपछि मल प्रयोग	डोको	६०	१५०	९०००
८	पानी/बिजुली/इन्धन महसुल	लगभग			३६०००
९	मलखद, बिउ ढुवानी खर्च				१८०००
१०	अन्य भैपरी आउने खर्च				५०००
११	स्क्रिन हाउस व्यवस्थापन	महिना	१८	१५००	२७०००
	जम्मा				२६०३००
	जम्मा चालु+पुँजीगत खर्च				१६६३८००

सिन्धुलीमा जुनार क्षेत्र भित्र स्क्रिन हाउसको बनौट फरक-फरक ढंगको र फरक-फरक दरको भएकोले गर्दा एउटा सामान्य दरलाई आधार मानि यो अध्ययन गरिएको हो। अर्थात् स्क्रिन हाउस निर्माण गर्दा व्यवसायीले करिब रु. १०,००,००० लगानी गरेको आधार मानिएको छ।

तालिका ५: स्क्रिन हाउस भित्र उत्पादित बेर्नाको लाभ-लागत अध्ययन

क्र.स.	लट	पहिलो	दोश्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ	आठौ	नवौ
१	बेर्ना संख्या	५७००	५७००	५७००	५७००	५७००	५७००	५७००	५७००	५७००
२	स्थिर लागत	१००००००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	चालु लागत	६६३८००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००
४	कुल लागत	१६६३८००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००	२६०३००
५	प्रति बेर्ना मूल्य	११६.४५								
६	आम्दानी	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००	६६३८००
७	नाफा	-१००००००	४०३५००	४०३५००	४०३५००	४०३५००	४०३५००	४०३५००	४०३५००	४०३५००

पोली हाउस, स्क्रिन हाउस लगायतक संरक्षित संरचनाहरू निर्माण गर्दा सुरुवाती लगानी रु. १००००० सम्म खर्च हुने अवस्था छ। प्रारम्भिक लगानी ज्यादा हुने कारणले गर्दा, नर्सरी व्यवसायीलाई लगानी उठाउन लाई निकै समय लाग्ने गर्दछ। पहिलो लटमा आम्दानी भएपनि स्थिर लागत कभर गर्न सक्दैन । अर्थात् पहिलो लटमै स्थिर लागत बराबरको नोक्सानी हुने देखिन्छ। यस्ता संरचनाहरूमा करिब ६००० बेर्ना प्रति वर्ष तयार गर्न सकिन्छ। सो परिमाणमा ०.५% मृत्यु दर राखी हिसाब गर्दा ५७०० बिक्रि योग्य, स्वस्थ कलमी बिरुवा उत्पादन हुनेछ।

सुरुवाति वर्षको कुल लागत रु. ६६३८०० हुने देखियो भने दोश्रो वर्ष देखि रु. २६०३०० लागत लाग्ने देखियो। पहिलो वर्षको प्रति बिरुवाको लागत सबैभन्दा उच्च रु. ११६.४५ हुने देखिन्छ भने दोश्रो वर्ष देखि लागत कमी हुन गई रु. ४५.६६ प्रति बिरुवा हुन आउदछ।

तथापी पहिलो वर्ष संरचना निर्माणमा थप रु. १०,००,००० खर्च भएको हुँदा कुल चालु र पुँजीगत लागत रु. १६,६३,८०० हुन आउँछ।

पुँजीगत लागत= १४०३५००

पहिलो वर्षको प्रति एकाई बिक्रि मूल्य= ११६.४५

दोश्रो वर्ष देखि बिरुवाको लागत=४५.६६

प्रति एकाई चालु खर्च= ४५.६६

$$\text{पार बिन्दु} = \frac{\text{पुँजीगत लागत}}{(\text{प्रति एकाई बिक्रि मूल्य}-\text{प्रति एकाई चालु खर्च})}$$

$$= \frac{१४,०३,५००}{(११६.४५ - ४५.६६)} = १९,८२६$$

अतः रु. ११६.४५ प्रति बिरुवाका दरले जम्मा १९८२६ वटा बिरुवा बिक्रि गरेपछि नर्सरी व्यवसायी पार बिन्दुमा पुग्नेछन्। स्क्रिन हाउस जस्ता ठुला र महंगा संरचनाहरूमा सहयोग नगर्ने हो भने नर्सरीलाई पार बिन्दुमा पुग्न नै चार लट बिरुवा बिक्रि गर्न पर्ने हुन्छ।

नोट: पार बिन्दु भन्नाले न नाफा न नोक्सानको अवस्थालाई बुझिन्छ। पुँजीगत लागत अनुसार पार बिन्दु फरक पर्नेछ ।

९. निष्कर्ष

जुनार बालीको हकमा लाभ लागत विश्लेषण गरि हेर्दा पहिलो तिन वर्ष लगानी मात्र हुने र चौथो वर्ष देखि आमदानी सुरु हुने भएकोले क्रमशः मुनाफा हुँदै जाने गरेको पाइयो। जुनार बगैँचा स्थापना गर्नको लागि तेश्रो वर्ष सम्म आइपुग्दा कुल लागत रु. ५७१२३४ खर्च हुने देखियो। चौथो, पाँचौ र छैठौँ वर्ष सम्ममा रु. १०४१०५१ नाफा प्राप्त भए पश्चात मात्र पार बिन्दु नाघेर मुनाफा सुरु हुने देखियो। ९ देखि १५ वर्ष उमेरका जुनारका बोटहरू उत्पादनका हिसाबले सबैभन्दा उच्च अवस्था रहने हुँदा यो अबधिमा प्रति हेक्टर मुनाफा रु. ८००००० को हाराहारी मा रहने देखियो। चौथो वर्ष को प्रति के.जी. उत्पादन लागत रु. २८.६ (सबैभन्दा उच्च) र आठौँ वर्षको प्रति के.जी. उत्पादन रु. १२.३ रहेको देखिन्छ जुन सबैभन्दा न्यून लागत हो। जुनार खेती व्यवसायिक रूपमा सफल र नाफामुलक रहेको पाइयो।

सिन्धुलीमा जुनार क्षेत्र भित्र स्क्रिन हाउसको बनौट फरक-फरक ढंगको र फरक-फरक दर को भएको ले गर्दा एउटा सामान्य दर लाई आधार मानि यो अध्ययन गरिएको हो। अर्थात् स्क्रिन हाउस निर्माण गर्दा व्यवसायीले करिब रु. १०,००,००० लगानी गरेको आधार मानिएको छ। स्क्रिन घर भित्र ६००० बिरुवा उत्पादन हुने अनुमान गरी, ०.५% मृत्यु दर राखी हिसाब गर्दा ५७०० बिक्रि योग्य, स्वस्थ कलमी बिरुवा उत्पादन हुने देखियो। संरक्षित संरचनाको लगानी उच्च हुने भएको गर्दा पहिलो लट प्रति बिरुवाको बिक्रि मूल्य रु. ११६.४५ हुन आएको र त्यस पश्चातका लटमा प्रति बिरुवा बिक्रि मूल्य रु. ४५.६६ हुने देखियो। रु. ११६.४५ प्रति बिरुवाका दरले जम्मा १९८२६ वटा बिरुवा बिक्रि गरेपछि नर्सरी व्यवसायी पार बिन्दुमा पुग्ने देखिन्छ। स्क्रिन हाउस जस्ता ठुला र महंगा संरचनाहरूमा सहयोग नगर्ने हो भने नर्सरीलाई पार बिन्दुमा पुग्न नै चार लट बिरुवा बिक्रि गर्न पर्ने हुन्छ।

अनुसूची १

जुनार खेतीको लाभ लागत अध्ययन प्रश्नावली

कृषकको नाम:.....

गा.पा.वार्ड नं.

सम्पर्क नम्बर:.....

भाडामा लिएको जग्गा:..... जुनार खेतीको कुल जग्गा:.....

जुनार उत्पादनको लाभ लागत विश्लेषण

क्र.स.	विवरण	इकाई	परिमाण	दर	मूल्य (पहिलो वर्ष)	परिमाण	दर	मूल्य (दोस्रो वर्ष)
१	चालु खर्च							
१.१	मानव श्रम							
क	बगैँचा लेआउट	जना						
ख	जमिन तयारी वा जोत्न	जना						
ग	खाडल खन्न	जना						
घ	बिरुवा रोपन	जना						
ङ	गोडमेल गर्न	जना						
च	छापो/सिंचाई गर्न	जना						
छ	बोर्दो पेस्ट, मिश्रणछर्न	जना						
ज	काँट-छाँट र तालिम	जना						
	जम्मा							
१.२	बेर्ना/मलखाद							
क	बेर्ना/मलखाद	संख्या						
ख	गोबर मल	डोको						
ग	urea	के.जी.						
घ	DAP	के.जी.						
ङ	Potash	के.जी.						
च	बोर्दो पेस्ट,मिश्रण, सुक्ष्म तत्व	लगभग						
छ	बालि संरक्षण विषादी	लगभग						
ज	व्यवस्थापन लागत	लगभग						
	जम्मा							
२	स्थिर खर्च							
२.१.	कृषि औजार /उपकरण							

क्र.स.	विवरण	इकाई	परिमाण	दर	मूल्य (पहिलो वर्ष)	परिमाण	दर	मूल्य (दोस्रो वर्ष)
क	पम्प सेट, पाइप	लगभग						
ख	सिकेचर	संख्या						
ग	आरो	संख्या						
घ	ब्रस	संख्या						
ङ	डोको	संख्या						
च	स्प्रे ट्यांकी	संख्या						
छ	प्लास्टिक क्रेट	संख्या						
ज	तौल गर्ने मेसिन	संख्या						
	जम्मा(रु)							
२.२.	जग्गा भाडा मूल्य	रुपैया						
२.३	हास कट्टी	रुपैया						
२.४	मर्मतसम्भार	रुपैया						

उत्पादनको विवरण

वर्ष	उत्पादन (के.जी. प्रति बोटा)	उत्पादन (के.जी. प्रति हेक्टर)	बिक्रि मूल्य
लगानी वर्ष(१)			
२			
३			
४			
५			
६			
७			
८			
९			
१०			
११-१५			
१६-२५			

विवरण संकलनकर्ताको नाम:.....

अनुसूची २
स्क्रिन हाउसको लाभ लागत अध्ययन प्रश्नावली

नर्सरीधनीकोको नाम:.....

गा.पा.....वार्ड नं.....

सम्पर्क नम्बर:.....

जुनार उत्पादनको लाभ लागत विश्लेषण

क्र.सं.	विवरण	एकाई	परिमाण	दर	जम्मा खर्च (पहिलो लट)
१	स्क्रिन हाउस	संख्या			
२	औजार उपकरणहरु				
२.१	कुटो, कोदालो	संख्या			
२.२	पम्सेट, पाइप, टंकी	लगभग			
२.३	सिचाई पोखरी	संख्या			
२.४	सिकेचर	संख्या			
२.५	बडीङ्ग नाइफ	संख्या			
२.६	स्प्रे ट्यांकी	संख्या			
२.७	प्लास्टिक बाल्टिन	संख्या			
२.८	ठेलागाडा	संख्या			
२.९	गमबुट	संख्या			
	जम्मा पुँजीगत लागत				
३	श्रमिक खर्च				
३.१	जमिन तयारी/मल मिलाउने	संख्या			
३.२	माटो उपचार.बिउ छर्ने	संख्या			
३.३	गोडमेल, झारपात उखेल्ने	संख्या			
३.४	बोर्डो पेस्ट/मिश्रण बनाउने र प्रयोग गर्ने	संख्या			
३.५	रुटस्टक दोस्रो नर्सरीमा सार्न	संख्या			
३.६	कलमी गर्ने ज्याला	संख्या			
३.७	सिचाई गर्ने	संख्या			

क्र.सं.	विवरण	एकाई	परिमाण	दर	जम्मा खर्च (पहिलो लट)
४	माउबोट व्यवस्थापन (१० बोट)				
४.१	बोर्डो मिश्रण/पेस्ट	लगभग			
४.२	बालि संरक्षण बिषादी	लगभग			
४.३	मल	डोको			
४.४	सुक्ष्म तत्व	लगभग			
५	रुटस्टक व्यवस्थापन				
५.१	बिउ	के.जी.			
५.२	मल	डोको			
५.३	गुमोज प्लास्टिक	लगभग			
५.४	बाँस	लगभग			
	ग्राफटिंग प्लास्टिक	लगभग			
	कमली बेर्ना सारेपछि मल प्रयोग	डोको			
	पानी/बिजुली/इन्धन महसुल	लगभग			
	मलखद, बिउ दुवानी खर्च				
	अन्य भैपरी आउने खर्च				
	स्क्रिन हाउस व्यवस्थापन	महिना			
	चालु खर्च				
	जम्मा खर्च				

विवरण संकलनकर्ताको नाम:.....

खण्ड २
अदुवा बालीको लाभ-लागत
अध्ययन प्रतिवेदन

१. परिचय

कुनै पनि बालीको उत्पादन गर्नका लागि लाग्ने सम्पूर्ण खर्चको विवरण जोडी उत्पादकलाई निश्चित नाफा हुने गरी मूल्य निर्धारण गर्ने कार्यलाई न्युनतम समर्थन मूल्य निर्धारण भनिन्छ। नेपाल सरकारले विभिन्न कृषि जन्य उत्पादनहरूको न्युनतम समर्थन मूल्य तोकेको छ।

२. उद्देश्य

सिन्धुली जिल्लाको अदुवा बालीहरूको उत्पादनका लागि लाग्ने लागत निकाल्ने।

३. औचित्य

व्यवसाय संचालन गर्न लगानीको जरुरी हुन्छ। लगानीका विभिन्न स्रोतहरू सही ढंगले प्रयोग भएको छ वा छैन भनी लेखाजोखा गर्नु नितान्त जरुरी हुन्छ। उपलब्ध स्रोत साधनहरूलाई अधिकतम प्रतिफल प्राप्त हुने गरी प्रयोग गरिएको छ। वा छैन एकिन गर्न लाभ लागत विश्लेषणले सहयोग गर्दछ।

लाभलागत अध्ययनबाट प्राप्त तथ्याङ्कले व्यावसायको छनौट र व्यवसायिक योजना निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउँदछ। तसर्थ प्रतिस्पर्धात्मक बजारमा उत्पादक कृषकलाई आफ्नो उत्पादनको मूल्य निर्धारणमा सहयोग पुऱ्याउनु लाभ लागत अध्ययनको औचित्य रहेको छ।

४. अवधारणा

क) उत्पादन लागत

- उत्पादन लागतलाई जम्मा लागत खर्च प्रति हेक्टरको रूपमा गणना गरिएको छ।
- जम्मा खर्चलाई चालु खर्च र स्थिर खर्चको योगफलको रूपमा लिइएको। दुवै खर्चलाई नगद र सामाग्रीका रूपमा उत्पादन प्रक्रियामा समावेश भएको श्रम समेतलाई समावेश गरी गणना गरिएको छ।
- मानव श्रम, जनावर श्रम, वीउ, प्राङ्गारिक मल, रासायनिक मल, सुक्ष्म खाद्यतत्वहरू, विषादीहरू, सिंचाई खर्च लगायत अन्य व्यवस्थापन खर्चहरूलाई चालु खर्चको रूपमा गणना गरिएको छ। चालु खर्च उत्पादन स्थान, प्रविधि र उत्पादनको परिमाणमा भर पर्दछ।
- अदुवा उत्पादनमा प्रयोग हुने मानव श्रम (जस्तै वीउ रोप्ने, छापो दिने, गोडमेल गर्ने, सिंचाई गर्ने, हाभेष्टिङ गर्ने आदि) लाई एक वयस्क व्यक्तिले एक दिनमा आठ घण्टा गरेको

कामलाई एक एकाईको रूपमा गणना गरिएको छ। घरायसी श्रम (आफ्नै श्रमको योगदान)को लागत अनुमान गर्दा बाहिरी श्रमलाई भुक्तानी गरिने रकम बराबर हुने खर्च अनुमान गरिएको छ।

- प्राङ्गारिक मललाई प्रति डोकोको दरमा गणना गरिएको छ भने ढुवानी खर्चलाई छुट्टै गणना गरिएको छ। युरिया, डि.ए.पि., सुक्ष्म खाद्यतत्वहरू र बाली संरक्षणमा प्रयोग भएका बिषादीहरूलाई उत्पादक कृषकहरूले भुक्तानी गरेको आधारमा गणना गरिएको छ।
- सिंचाई खर्चमा मानव श्रम र विद्युत महसुललाई खर्चको रूपमा गणना गरिएको छ।

ख) उत्पादन र आम्दानी:

- प्रति कठ्ठा न्यूनतम वीउ र प्रति कठ्ठा कृषकले लिएको उत्पादनलाई एकमुष्ट गरी जम्मा उत्पादन गणना गरिएको छ।
- उत्पादक कृषकहरू संगको अन्तरबार्तामा प्राप्त औषत बजार मूल्यलाई आधारमानी प्रति के.जी. बिक्री मूल्य निर्धारण गरी आम्दानी गणना गरिएको छ।

ग) कुल आम्दानी

प्रति हेक्टर उत्पादन अदुवालाई निजके बिक्री हुने स्थान वा farm gate price per kg. ले गुणन गरी आउने योग नै कुल आम्दानी हो।

कुल आम्दानी (रु.) = जम्मा उत्पादन (मे.टन.) * प्रति मे.टन. मूल्य (रु.)।

घ) लाभ लागत अनुपात:

प्रति हेक्टर उत्पादित अदुवा बाट प्राप्त हुने कुल आम्दानीलाई प्रति हेक्टरमा भएको जम्मा खर्चले भाग गरी लाभ लागत अनुपात निकालिएको छ।

लाभ लागत अनुपात = कुल आम्दानी (रु.) / जम्मा खर्च (रु.)

नोट: लाभ लागत अनुपात एक भन्दा बढि भयो भने व्यवसाय नाफामा रहेको र एक भन्दा कम भयो भने घाटामा रहेको छ भनेर बुझ्नु पर्दछ।

ङ) खुद नाफा:

कुल आम्दानीबाट कुल खर्च घटाउँदा बाँकी रहने मूल्य नै खुद नाफा हो।

खुद नाफा = कुल आम्दानी (रु.) - जम्मा खर्च (रु.)

५. अध्ययनको सीमा

- अदुवा खेतीको यस लाभ लागत अध्ययनमा उत्पादक कृषकहरूले अपनाउदै आउनु भएको विधि, प्रयोग गर्दै आएको स्रोत साधन उत्पादन गर्ने क्षेत्रमा प्रचलित दर भाउलाई आधार मानिएको छ। र यो कुराहरू अनुसन्धानले दिएको नतिजा भन्दा न्यून वा बढि स्रोत परिचालन भएको पनि हुन सक्दछ।
- उत्पादक कृषकहरूको अनुभवलाई आधार मानिएको छ।
- प्रति रोपनी ३०० केजी विउ लाग्ने र प्रति रोपनी बुढी र फसल गरी ७५०-८०० केजी सम्म उत्पादन लिन सकिने देखिन्छ।
- उत्पादनलाई धेरै तत्वले असर पार्ने गर्दछ। यस अध्ययनमा लिइएको उत्पादन सामान्यतया अदुवाखेतीका लागि अनुकूल वातावरण भएको अवस्थालाई आधार मानिएको छ।

६. अध्ययन विधि

यस अध्ययनको सूचना संकलनको लागि चेकलिष्ट सहितको प्रश्नावली तयार गरी उत्पादकहरूसंग प्रत्यक्ष सोधपुछ गरिएको थियो। सूचना संकलनको लागि सिन्धुली जिल्लामा अदुवा जोन क्षेत्रका विभिन्न स्थानिय तहहरूका ३५ जना कृषकहरूसँग प्रत्यक्ष अन्तरबार्ता गरिएको थियो। प्रश्नावली भरीएका कृषकहरूको विवरण अनुसूची १ मा संलग्न छ। संकलित सूचनाहरूलाई Excel Sheet मा डाटा प्रविष्टि गरी विश्लेषण गरिएको थियो।

७. निष्कर्ष

सिन्धुली जिल्लाको ३ वटा स्थानीय तहहरूमा अदुवा बालीको लाभ लागत विश्लेषण अध्ययन गर्दा प्रति रोपनी क्षेत्रफलमा औषत उत्पादन के.जि. ७९८ के.जी. सम्म अदुवा उत्पादन लिन सकिने पाईयो। सो उत्पादनको लागि प्रति रोपनी औषत खर्च रु.२४४१६ लाग्ने र अदुवाको फार्म गेट मूल्य प्रति के.जी. रु. ४०।- को बिक्रीबाट प्रति रोपनी रु. ३१९५२ आम्दानी हुने पाईयो। जस अनुसार यस बालीबाट खुद आम्दानी रु.७५०४ प्रति रोपनी हुने गरेको पाईयो। यस आम्दानी र लागत लाई हेर्दा प्रति रोपनी अदुवा खेती गर्दा लाभ लागत अनुपात १.३१ रहेको पाईयो।

अनुसूची १

आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारणका लागि तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणको संकलित तथ्याङ्क विवरण, तथ्याङ्क प्रविष्टि

क्र.सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	जग्गाको स्वामित्व	अडुवा खेती गरेको क्षेत्रफल	जम्मा स्थिर खर्च	श्रम/अन्य खर्च	प्रति केजी मूल्य रु	उत्पादन	जम्मा आम्दानी
१	शिवहरि बराल	क.न.पा.-२	७ रोपनी	१.५ रोपनी	११२००	२१९००	४०	८००	३२०००
२	शंकर लामा	क.न.पा.-२	५ रोपनी	२ रोपनी	८१००	३६७७५	३५	१६००	५६०००
३	माहाकालि श्रेष्ठ	क.न.पा.-२	१० रोपनी	१ रोपनी	८५१०	२३७५०	४०	७४०	२९६००
४	मान बहादुर नेपाली	क.न.पा.-२	७ रोपनी	१ रोपनी	८१००	२१७५०	३५	८००	२८०००
५	दान बहादुर बि.क	क.न.पा.-२	५ रोपनी	२ रोपनी	१००५०	४३५००	४०	१४८०	५९२००
६	तिर्थ बहादुर गोले	क.न.पा.-२	३ कठ्ठा	१ रोपनी	५०००	२२३००	३५	७८०	२७३००
७	निल कुमारी	क.न.पा.-२	१० कठ्ठा	५ कठ्ठा	१७१००	६८५००	४०	२०००	८००००
८	दिल बहादुर पाख्रिन	मरिण	१५ कठ्ठा	१ रोपनी	६८५०	२४०००	४०	७४०	२९६००
९	रन्जित बम्जन	मरिण	६ कठ्ठा	१.५ रोपनी	११८००	२३४००	३५	८१५	२८५२५
१०	सिंहलाल बम्जन	मरिण	१० कठ्ठा	१.५ रोपनी	१०२५०	२४०००	३५	८४०	२९४००
११	नजरमान गोले	मरिण	३ कठ्ठा	२ कठ्ठा	८४००	२१९००	४०	७४०	२९६००
१२	आकृति गोले	मरिण	१० कठ्ठा	१ रोपनी	६८५०	२३४००	४०	७९०	३१६००
१३	बिष्णु लाल गोले	मरिण	१ बिघा	१ रोपनी	२८२०	२३७५०	४०	७४०	२९६००
१४	याङ्ग बहादुर स्याङ्गतान	मरिण	५ कठ्ठा	१ रोपनी	४३१०	२५०००	४०	७४०	२९६००
१५	जगत बहादुर स्याङ्गतान	मरिण	५ कठ्ठा	१ रोपनी	५४६०	२१२५०	४०	७३५	२९४००

~ २६ ~

क्र.सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	जग्गाको स्वामित्व	अडुवा खेती गरेको क्षेत्रफल	जम्मा स्थिर खर्च	श्रम/अन्य खर्च	प्रति केजी मूल्य रु	उत्पादन	जम्मा आम्दानी
१६	सितामाया बम्जन	मरिण	१० कठ्ठा	२ कठ्ठा	८०००	२६३५३	४०	८६०	३४४००
१७	केमा दोर्जे	मरिण	२ विघा	१ रोपनी	६५५०	२३१००	४०	७४०	२९६००
१८	विष्णु राज पुरी	मरीण-६, छाप	१ विघा	१ रोपनी	३९००	२४२१०	४०	७७०	३०८००
१९	तिलक बहादुर अस्थानी	मरिण-२	३ विघा	१ रोपनी	४०८०	२८४५०	४०	८४०	३३६००
२०	लेख बहादुर अस्थानी	मरिण-२	१५ कठ्ठा	१ रोपनी	४४१०	२७९००	४०	८४०	३३६००
२१	नारायण कुमार गुर्मछाने	मरिण-२	४ कठ्ठा	१ रोपनी	४२८०	२५६५०	४०	८३०	३३२००
२२	धन कुमारी कार्की	मरिण-६	२५ कठ्ठा	१ रोपनी	२६७५	२२९८०	४०	७७०	३०८००
२३	बल बहादुर गुर्मछाने	मरिण	१ विघा	१ रोपनी	२९००	२६५५०	४०	७९०	३१६००
२४	सुनिता मोक्तान	हरिहरपुरगढी	५ कठ्ठा	१ रोपनी	२६००	२३६५०	४०	७६०	३०४००
२५	सरिता गुर्मछाने	मरीण-२, रातमाटा	७ कठ्ठा	१ रोपनी	२७५०	२३६५०	३५	८४०	२९४००
२६	पेमा दोर्जे बम्जन	मरीण-४	४ विघा	१३.५ रोपनी	१३९००	२५१६००	४०	१०८००	४३२०००
२७	लंगु लामा	मरीण-६, भालुओडार	३ विघा	१ रोपनी	४५००	२५४२५	४०	८३५	३३४००
२८	विष्णु माया वाइवा	मरीण-६, कपिलाकोट	१ विघा	१ रोपनी	२८६०	२६५२५	३५	८४०	२९४००
२९	तुल बहादुर बोहोरा	मरीण-६,	१.५ विघा	१ रोपनी	४७००	२५७३०	४०	८२०	३२८००
३०	जित बहादुर मोक्तान	हरिहरपुरगढी	१५ कठ्ठा	१ रोपनी	२४२५	२३४४०	३५	८०५	२८१७५
३१	मिथुन थिङ्ग	हरिहरपुरगढी	१५ कठ्ठा	१ रोपनी	२५००	२५१२५	३५	८४०	२९४००
३२	रूपक अस्थानी मगर	हरिहरपुरगढी	१ विघा	१ रोपनी	२१००	२४८७५	३५	८४०	२९४००
३३	नारायण माझी	हरिहरपुरगढी-६	१ विघा	१ रोपनी	२६५०	२५०७०	४०	८१०	३२४००

क्र.सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	जग्गाको स्वामित्व	अडुवा खेती गरेको क्षेत्रफल	जम्मा स्थिर खर्च	श्रम/अन्य खर्च	प्रति केजी मूल्य रु	उत्पादन	जम्मा आमदानी
३४	नवराज माझी	हरिहरपुरगढी-६	२ विघा	१ रोपनी	३२५०	२३८४०	३५	८४०	२९४००
३५	निर बहादुर मोक्तान	हरिहरपुरगढी-६	१० कठ्ठा	१ रोपनी	६९८०	२५८९०	४०	८३०	३३२००

अनुसूची २

आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारणका लागि तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणको संकलित तथ्याङ्क विवरण, तथ्याङ्क विश्लेषण (अडुवा बाली)

क्र.सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	तथ्याङ्क लिएको क्षेत्र		जम्मा स्थिर खर्च	हास कट्टी १०%	श्रम/अन्य खर्च	प्रति रोपनी जम्मा खर्च	उत्पादन केजी		जम्मा उत्पादन केजी	प्रति केजी मूल्य रु.	जम्मा आमदानी रु.	खुद आमदानी रु.
			रोपनी	कठ्ठा					माउ ८०%	फसल				
१	शिवहरि बराल	क.न.पा.-२	१	१.५	७४६७	७४७	२३५००	२४२४७	२४०	५६०	८००	४०	३२०००	७७५३
२	शंकर लामा	क.न.पा.-२	१	१.५	४०५०	४०५	१९९८७	२०३९२	२४०	६००	८४०	३५	२९४००	९००८
३	माहाकाली श्रेष्ठ	क.न.पा.-२	१	१.५	८५१०	८५१	२३७५०	२४६०१	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	४९९९
४	मान ब. नेपाली	क.न.पा.-२	१	१.५	८१००	८१०	२१७५०	२२५६०	२४०	५६०	८००	३५	२८०००	५४४०
५	दान बहादुर बि.क	क.न.पा.-२	१	१.५	५०२५	५०२.५	२१७५०	२२२५३	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	७३४७.५
६	तिर्थ बहादुर गोले	क.न.पा.-२	१	१.५	२५००	२५०	२२३००	२२५५०	२४०	५४०	७८०	४२	३२७६०	१०२१०
७	निल कुमारी	क.न.पा.-२	१	१	५७००	५७०	२२८३५	२३४०५	२४०	५५०	७९०	४०	३१६००	८१९५
८	दिल ब. पाख्रिन	मरिण	१	१.५	६८५०	६८५	२४०००	२४६८५	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	४९१५

~ २८ ~

क्र. सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	तथ्याङ्क		जम्मा स्थिर खर्च	ह्यास कट्टी १०%	श्रम/अन्य खर्च	प्रति रोपनी जम्मा खर्च	उत्पादन केजी		जम्मा उत्पादन केजी	प्रति केजी मूल्य रु.	जम्मा आमदानी रु.	खुद आमदानी रु.
			लिएको क्षेत्र	रोपनी कट्टा					माउ ८०%	फसल				
९	रन्जित बम्जन	मरिण	१	१.५	३९३३	३९३.३	२३४००	२३७९३	२४०	५७५	८१५	३५	२८५२५	४७३१.७
१०	सिंहलाल बम्जन	मरिण	१	१.५	३४१६	३४१.६	२४०००	२४३४२	२४०	६००	८४०	३८	३१९२०	७५७८.४
११	नजरमान गोले	मरिण	१	१.५	४२००	४२०	२१९००	२२३२०	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	७२८०
१२	आकृति गोले	मरिण	१	१.५	६८५०	६८५	२३४००	२४०८५	२४०	५५०	७९०	४०	३१६००	७५१५
१३	बिष्णु लाल गोले	मरिण	१	१.५	२८२०	२८२	२३५००	२३७८२	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	५८१८
१४	याङ्ग ब. स्याङ्गतान	मरिण	१	१.५	४३१०	४३१	२५०००	२५४३१	२४०	५९०	८३०	४०	३३२००	७७६९
१५	जगत ब. स्याङ्गतान	मरिण	१	१.५	३६४०	३६४	२१२५०	२१६१४	२४०	४९५	७३५	४०	२९४००	७७८६
१६	सितामाया बम्जन	मरिण	१	१.५	८०००	८००	२६३५३	२७१५३	२४०	६२०	८६०	४०	३४४००	७२४७
१७	केमा दोर्जे	मरिण	१	१.५	६५५०	६५५	२३१००	२३७५५	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	५८४५
१८	विष्णु राज पुरी	मरीण-६, छाप	१	१.५	३९००	३९०	२४२१०	२४६००	२४०	५३०	७७०	४०	३०८००	६२००
१९	तिलक ब. अस्थानी	मरिण-२	१	१.५	४०८०	४०८	२८४५०	२८८५८	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	४७४२
२०	लेख ब. अस्थानी	मरिण-२	१	१.५	४४१०	४४१	२७९००	२८३४१	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	५२५९
२१	नारायण कु. गुर्मछाने	मरिण-२	१	१.५	४२४०	४२४	२५६५०	२६०७४	२४०	५९०	८३०	४०	३३२००	७१२६
२२	धन कुमारी कार्की	मरिण-६	१	१.५	२६७५	२६७.५	२२९८०	२३२४८	२४०	५३०	७७०	४०	३०८००	७५५२.५
२३	बल ब. गुर्मछाने	मरिण	१	१.५	२९००	२९०	२६५५०	२६८४०	२४०	५५०	७९०	४५	३५५५०	८७१०
२४	सुनिता मोक्तान	हरिहरपुरगढी	१	१	२६००	२६०	२३६५०	२३९१०	२४०	५२०	७६०	४०	३०४००	६४९०
२५	सरिता गुर्मछाने	मरीण-२, रातमाटा	१	१.५	२७५०	२७५	२३६५०	२३९२५	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	९६७५

क्र. सं.	कृषकको नाम	ठेगाना	तथ्याङ्क		जम्मा स्थिर खर्च	ह्यास कट्टी १०%	श्रम/ अन्य खर्च	प्रति रोपनी जम्मा खर्च	उत्पादन केजी		जम्मा उत्पादन केजी	प्रति केजी मूल्य रु.	जम्मा आमदानी रु.	खुद आमदानी रु.
			लिएको क्षेत्र	रोपनी कट्टा					माउ ८०%	फसल				
२६	पेमा दोर्जे बम्जन	मरीण-४	१	१.५	१०४५	१०४.५	१९३५३	१९४५८	२४०	५००	७४०	४०	२९६००	१०१४२.५
२७	लंगु लामा	मरीण-६, भालुओडार	१	१.५	४५००	४५०	२५४२५	२५८७५	२४०	५९५	८३५	४५	३७५७५	११७००
२८	विष्णु माया वाइवा	मरीण-६, कपिलाकोट	१	१.५	२८६०	२८६	२६५२५	२६८११	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	६७८९
२९	तुल ब. बोहोरा	मरीण-६,	१	१.५	४७००	४७०	२५७३०	२६२००	२४०	५८०	८२०	४०	३२८००	६६००
३०	जित ब. मोक्तान	हरिहरपुरगढी	१	१.५	२४२५	२४२.५	२३४४०	२३६८३	२४०	५६५	८०५	४०	३२२००	८५१७.५
३१	मिथुन थिङ्ग	हरिहरपुरगढी	१	१.५	२५००	२५०	२५१२५	२५३७५	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	८२२५
३२	रूपक अस्थानी मगर	हरिहरपुरगढी	१	१.५	२१००	२१०	२४८७५	२५०८५	२४०	६००	८४०	४५	३७८००	१२७१.५
३३	नारायण माझी	हरिहरपुरगढी-६	१	१.५	२६५०	२६५	२५०७०	२५३३५	२४०	५७०	८१०	४०	३२४००	७०६५
३४	नवराज माझी	हरिहरपुरगढी-६	१	१.५	३२५०	३२५	२३८४०	२४१६५	२४०	६००	८४०	४०	३३६००	९४३५
३५	निर ब. मोक्तान	हरिहरपुरगढी-६	१	१.५	६९८०	६९८	२५१९२	२५८९०	२४०	५९०	८३०	४०	३३२००	७३१०
	जम्मा		३५	५१.५	१५२४८६	१५२४९	८३९३९०	८५४६३९	८४००	१९५६०	२७९६०	१४००	१११८३३०	२६३६९१
	औसत				४३५७	४३५.७	२३९८३	२४४१८	२४०	५५८.८६	७९८.९	४०.०	३१९५२	७५३४

लाभ लागत अनुपात १.३१

अनुसूची ३

अदुवा उत्पादनको लाभ लागत विश्लेषणका लागि प्रश्नावली

मिति: २०७८/...../.....

१. सामाजिक स्थिति

कृषकको नाम:

ठेगाना (स्थानीय तह, वडा नं., गाँउ/टोल):

उमेर:.....वर्ष

परिवारको आकार र सदस्यहरूको संख्या: जम्मा : पुरुष....., महिला.....

कृषकको शिक्षा:

समूह सहकारीमा सहभागिता: छ/छैन

२. खेतीको जानकारी:

जम्मा जमिनको स्वामित्व (रोपनी/कठ्ठा) :

खेती गरिएको क्षेत्रफल(रोपनी/कठ्ठा) :

अदुवा खेती गरिएको क्षेत्रफल(रोपनी/कठ्ठा) :

अदुवाको जातहरू:

मुख्य समस्याहरू:

रोगहरू:

कीराहरू:

अन्य समस्याहरू:

३. उत्पादनका लागि आवश्यक स्थिर सम्पत्ती

क्र.सं.	सम्पत्ती विवरण	इकाई	आवश्यक परिमाण	दर	जम्मा लागत	आयु वर्ष	वार्षिक हास कट्टी रकम
१	जग्गा —आफ्नै स्वामित्वमा भए उल्लेख नगर्ने	रोपनी/कठ्ठा				-	-
२	मेशिनरि औजार						

क्र.सं.	सम्पत्ती विवरण	इकाई	आवश्यक परिमाण	दर	जम्मा लागत	आयु वर्ष	वार्षिक हास कट्टी रकम
२.१	खनजोत गर्ने औजारहरु	संख्या					
२.२	बिषादी छर्ने स्प्रेयर	संख्या					
२.३	अदुवा राख्ने भाडो/ बोरा	संख्या					
२.४	अन्य	संख्या					
२.५							
३	सिंचाई पुर्वाधार/सुबिधा						
४	अन्य						
	जम्मा						

यस तालिकामा तथ्याङ्क गर्दा जम्मा लागत सम्म मात्र भर्ने।

४. उत्पादनका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ र ज्यामी (Raw material and Labor)

क्र.सं.	विवरण/शिर्षक	इकाई	परिणाम	दर	जम्मा खर्च रु.
१	श्रम खर्च				
१.१	जमिन जोत्ने	जना			
१.२	बिउ लगाउने	जना			
१.३	छापो दिने	जना			
१.४	सिंचाई गर्न	जना			
१.५	गोडमेल गर्न	जना			
१.६	हार्भेष्टिङ्ग गर्न	जना			
२	जोताई खर्च	रु.			
३	सिंचाई खर्च	रु.			
४	बिउ	के.जी.			
५	प्राङ्गारिक मल (गोबर मल)	क्विन्टल			

क्र.सं.	विवरण/शिर्षक	इकाई	परिणाम	दर	जम्मा खर्च रु.
६	रासायनिक मल				
६.१	युरीया	के.जी.			
६.२	डि.ए.पि.	के.जी.			
६.३	पोटास	के.जी.			
६.४	अन्य	के.जी.			
७	सहायक तत्व र सुक्ष्म तत्व	रु.			
८	बाली संरक्षण	रु.			
९	ढुवानी खर्च	रु.			
	जम्मा				

५. जम्मा उत्पादन र आम्दानी

विवरण	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई औषत मूल्य रु.	जम्मा आम्दानी
उत्पादन	के.जी.			

धन्यवाद !

